

השְׁלֵמָה הַסְּדָרָה הַמְּבַקֶּשֶׁת בְּכָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל! "שַׁבַּת טִישׁ" בְּרֶדֶךְ ה' יֵצֵא לְאוֹר ב"ה

גיליון מס' 317
שנה 6

פרשת לך לך, י"א במרחשון תשע"ט

שַׁבַּת טִישׁ

מתוך סדרת ספרי "שַׁבַּת טִישׁ"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פְּנִינִים

לְךָ לְךָ מֵאַרְצָה וּמִמִּזְרַח הַיָּם (יב, א) - מִפְּרֵשׁ רַש"י: לְהַנְּאִיף וּלְטוֹבְתָהּ, וְשֵׁם אֲעֻשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל. וְרַמְזוּ לְךָ, שֶׁהַתְּבוּת לְךָ לְךָ מֵאַרְצָה וּמִמִּזְרַח הַיָּם בְּגִימַטְרִיָּה לְהַנְּאִיף וּלְטוֹבְתָהּ, עִם מִסְפֵּר הָאוֹתִיּוֹת וְהַכּוֹלֵל. (מגדנות)

אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה (שם) - רַמְזוּ לוֹ הַקֶּבֶ"ה שֶׁלְךָ לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. שְׂכָן אֲרָאָה עִם מְלוֹי הָאוֹתִיּוֹת, אֶל־שָׁ, רִי־שָׁ, אֶל־שָׁ, כ"ח - בְּגִימַטְרִיָּה 832, כְּמִנְיַן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. (אור שמואל)

וְאֲגִדְלָה שְׂמֵךְ (יב, ב) - אֲבָרָם בְּגִימַטְרִיָּה רמ"ג, שְׁבַת־חֻלָּה הַמְּלִיכֵי הַקֶּבֶ"ה עַל רַמְ"ג אֵיבָרִים, וְאַחַר שֶׁהוֹסִיף לוֹ הָאוֹת ה' = 5, הַמְּלִיכֵי גַם עַל עֵינָיו, אֲזַנָּיו וּמִילָתוֹ, וְהִגִּיעַ לְמִנְיַן רַמ"ח כְּמִנְיַן כָּל הָאֵיבָרִים. (גמ' גררים)

וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֵּל מִלְּךָ־שִׁנְעָר (יד, א) - מִי הוּא אֲמַרְפֵּל? מִפְּרֵשׁ רַש"י: הוּא נִמְרוֹד שְׂאֵמֵר לְאַבְרָהָם פֶּל לְתוֹךְ כְּבֶשֶׂן הָאֵשׁ. וְרַמְזוּ לְךָ, כִּי שִׁנְעָר בְּגִימַטְרִיָּה נִמְרוֹד גְּבוּר הַצִּיד, שְׁעָלְיוֹ נִאֲמַר בְּבְרָאשִׁית: כְּנִמְרוֹד גְּבוּר צִיד. (מגדנות)

וּמִלְכֵי־צֹדֵק מִלְּךָ שְׁלֵם (יד, יח) - מִי הוּא מִלְכֵי צֹדֵק? מִפְּרֵשׁ רַש"י בְּשֵׁם מִדְרַשׁ אֲגָדָה: הוּא שֵׁם בְּרִינָח. וְרַמְזוּ לְךָ, כִּי מִלְּךָ שְׁלֵם בְּגִימַטְרִיָּה שֵׁם בְּנוֹ דִּנְחָ. (מגדנות)

הַבְּטִיחָה הַשְּׂמִימָה וּסְפָר הַכּוֹכָבִים (טו, ה) - לְמָה נִמְשָׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְכּוֹכָבִים? שֶׁהָרִי יֵשׁ כּוֹכָבִים שְׂמֵאֵרִים בְּעוֹלָמָנוּ, אוֹלָם הֵם עֲצָמָם כְּבָר לְפָעִמִּים אֵינָם קָיָמִים, כִּי אוֹרָם מְגִיעַ לְעוֹלָם אַחַר שְׁנַיִם רְבוּת, וְכֵן כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִשְׁפִּיעַ בְּכָל מַעֲשֵׂה טוֹב עַל הַזּוֹלָת לְאַרְדָּף יָמִים. (ספרים)

וַיְהִי שְׂמֵךְ אֲבָרָהָם (יז, ה) - הַקֶּבֶ"ה הוֹסִיף לְאַבְרָהָם אֶת הָאוֹת ה"א, וְכֵן לְשֶׁרָה הוֹסִיף אֶת הָאוֹת ה"א, וַיַּחַד הֵן הָאוֹת י"ד, כְּדִי לְרַמֵּז עַל עֲשָׂרַת הַנְּסִיּוֹנוֹת שֶׁנִּתְּנָסוּ אֲבָרָהָם וְשֶׁרָה. (מגדנות)

כִּי אֲבִי־הַמּוֹךְ גּוֹיִם (שם) - סוֹפֵי תְבוּת בְּגִימַטְרִיָּה לְךָ בְּנוֹ, הַתְּבַשּׂר אֲבָרָהָם בְּלִדַת בְּנוֹ יִצְחָק. (מגדנות)

סְפוּרִים בַּפְּרָשָׁה

וְאֵת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרֶן (יב, ה)

כְּשֶׁפָּגַשׁ רַבִּי יִצְחָק בְּלֶזֶר בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה אֶת רַבִּי יוֹסֵף יוֹזֵל הוֹרְבִיץ, שֶׁהִתְפַּרְסֵם כִּסְבָּא מְנוֹבֵה־רְדוֹק, שְׂאֵלוֹ רַבִּי יִצְחָק לְמַטְרַת נְסִיעָתוֹ. הַשִּׁיב רַבִּי יוֹזֵל כִּי נוֹסֵעַ הוּא לְלִפְצִיג לְרַגֵּל מִסְחָרוֹ. תָּמָה רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר: "וְמָה בְּדַבְרֵי חוֹבֵת הָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ, לְמוֹד הַתּוֹרָה?" הִצְטַדֵּק רַבִּי יוֹזֵל וְסָפַר שְׂמֵטָפֵל הוּא בְּאִשָּׁה וְשִׂשָׁה יְלָדִים, וְלֹא פָּרְנִסָה בִּיצַד חַיִּים! הִרְהַר רַבִּי יִצְחָק מֵעַט וְאָמַר: "אַתָּה שׂוֹאֵל בִּיצַד חַיִּים, וְאֲנִי שׂוֹאֵל בִּיצַד מֵתִים! עִם מָה עוֹלָה הָאָדָם לְאַחַר מוֹתוֹ?" נִכְנָסוּ הַדְּבָרִים לְלִבּוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹזֵל וְחָלְחְלוּ בּוֹ עֲמֻקּוֹת. מֵאוֹתָהּ שַׁעַר וְאִילָף נִצְתָה בּוֹ שְׁלֵחַת־הַתּוֹרָה וְהַמּוֹסֵר שְׂאֵל מִשָּׁה מִמֶּנּוּ כָּל יָמֵי חַיָּיו, עַד שֶׁהָיָה לְאֶחָד מְגִדוֹלֵי הַתּוֹרָה וְהִירָאָה בְּדוֹרוֹת הָאֲחֵרֹנִים.

וַיְהִי רַעֲב בְּאֶרֶץ (יב, י)

שָׁנָה אַחַת הָיְתָה שְׁנַת בְּצֻרַת, וּמִפְּאַת הַמַּחְסוֹר הִתְיַקְרָה הַתְּבוּאָה וְנִמְכְּרָה בְּמַחִיר גְּבוּהָ מֵאֹד. הָעֵנִיִּים סָבְלוּ קְשׁוּת, אוֹלָם בְּעָלֵי הַתְּבוּאָה הִתְעַשְׂרוּ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה עֶשֶׂר רַב מִמְכִּירַת תְּבוּאָתָם בְּשַׁעַר גְּבוּהָ. הָיוּ כְּמֵה סוֹחְרִים, מִבְּאֵי בֵיתוֹ שֶׁל רַבִּי דוֹד מְטוֹלָנָא, שְׁבַת־חֻלָּת הַשָּׁנָה שֶׁלְאַחַר מִכָּן נִמְנְעוּ מִלְּמַכֵּר אֶת תְּבוּאָתָם, בְּחֻשְׁבָּם שֶׁגַם הַשָּׁנָה יַעֲלוּ הַמַּחִירִים וְשׁוֹב יַעֲלֶה בְיָדָם לְהַרְוִיחַ הוֹן רַב. אוֹלָם תּוֹחַלְתָּם נִכְזְבָה. מַחִיר הַתְּבוּאָה הוֹזַל כְּתוֹצָאָה מִהַצַּע גָּדוֹל שֶׁל תְּבוּאָה, וְהֵם עִמְדוּ לְהַפְסִיד אֶת כָּל רְכוּשָׁם. נִכְנָסוּ הַסּוֹחְרִים אֶל רַבָּם וּבִקְשׁוּ בְּרַכָּה לְהַצִּיל מִמוֹנָם. חֻזַּק הַצַּדִּיק וְאָמַר: "מִי שִׁזָּן וּפְרַגֵּס אֶת הָעֵנִיִּים בְּשַׁנַּת הָרָעֵב, הוּא יוֹזֵן וּפְרַגֵּס אֶת הָעֲשִׂירִים בְּשַׁנַּת הַשְּׂבַע..."

אִם־מָהוּט וְעוֹד שְׂרוּף־נֶעֱל (יז, כג)

רַבִּי מֵאִיר מִפְּרִמִּישְׁלוֹ, הָיָה מְחַלֵּק אֶת כָּל מַעוֹתָיו לְעֵנִיִּים וּלְעַצְמוֹ הַסְתַּפֵּק בְּקַב חְרוֹבִיו. בְּכָל לַיְלָה, טָרַם עָלָה עַל מִשְׁכְּבוֹ, הָיָה בּוֹדֵק בְּבֵית אִם נוֹתְרוֹ אֲצִלּוֹ מַעוֹת וְהָיָה מְחַלֵּקֵם לְעֵנִיִּים, וְאִם לֹא נִרְדָּם יָדַע שֶׁעֲדוֹן נוֹתְרוֹ כְּמֵה מְטַבְּעוֹת בְּבֵית וַיֵּשׁ לְהוֹצִיאֵם לְצַדִּיקָה. פֶּעַם הִגִּיעָה אֵלָיו אִשָּׁה מִמְדִּינָה רְחוֹקָה וּבִקְשָׁה לְהַתְּבַרֵךְ בְּיָלָדִים. בְּרַכָּה הַצַּדִּיק וּבְרַכְתּוֹ הַתְּקִימָה בְּאוֹתָהּ שָׁנָה. לְאַחַר שֶׁנִּשְׁעָה, שָׁגְרָה הַיּוֹלָדָת הַמְּאֻשְׁרַת מִכְּתַב תּוֹדָה מְרַגֵּשׁ לְרַבִּי מֵאִיר, שֶׁבְּזָכוֹת תְּפִלָּתוֹ עָשָׂה לָהּ הַקֶּבֶ"ה נֶס, וְצִרְפָּה לְמַכְתָּבָה סְכוּם נִגְבָּד שֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת דִּינָרִים. כְּשֶׁהִגִּיעַ הַמְּכַתֵּב עִם הַכֶּסֶף, קָרָא הַצַּדִּיק לְבָנָיו וְאָמַר לָהֶם: "רְאוּ אֵיזָה מְכַתֵּב שָׂגוּי קִבְלָתִי הַיּוֹם. רִאשִׁית יֵשׁ כָּאֵן תְּאָרִים מְגֻזָּמִים עָלַי בְּצַדִּיק קְדוֹשׁ וְנִשְׁגָּב, וְעוֹד וְכִי פוֹקֵד עַקְרוֹת אֲנִי? וְדָאֵי לֹא הִתְכַּוְּנוּ אֵלַי וְלָכֵן מַחֲזִיר אֲנִי אֶת הַמְּכַתֵּב לְשׁוֹלְחִי". בְּנָיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, שִׁדְּעוּ אֶת הַמַּחְסוֹר וְהָעֵנִיּוֹת בְּבֵית טַעֲנֵנּוּ, שְׂאֵם הַקֶּבֶ"ה הוֹמִין לְאַבְיָהָם מַעוֹת, אִסּוּר לְאֲבָדֵן בְּיָדִים. אוֹלָם אֲבִיָּהֶם נוֹתַר בְּשָׁלוֹ, עַד שֶׁהוֹשִׁיבוּ בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלִשָּׁה וְהִלְלוּ פֶּסֶקוֹ, כִּי וְדָאֵי הַתְּכַוְּנוּ הָאִישׁ לְרַבִּי מֵאִיר וְהַכֶּסֶף שֶׁלּוֹ בְּמַתְנָה גְּמוּרָה. שָׁמַע הַצַּדִּיק אֶת פֶּסֶק הַדִּין וְאָמַר: "עֲדוֹן חָפֵץ אֲנִי לְהַמְלִיךְ בְּאִשְׁתִּי אִם לִיהֲנוֹת מִהַמַּעוֹת". קָרָאוּ לְרַבֵּנִית וְהִיא אָמְרָה לְכַעֲלָה בְּתַמְהִיָּה: "הָרִי נוֹהֵג אֶתָּה תְּמִיד שְׂפֵלָה לְאֵבֶל מִשְׂאֵלָה שֶׁהוֹרָה בָּהּ חֻכָּם, וְכִשְׁשָׁמַע זֹאת רַבִּי מֵאִיר עָמַד בְּצַדִּיקוֹתוֹ וְשָׁלַח אֶת הַמַּעוֹת חֲזָרָה אֶל הַשּׁוֹלְחֵי."

היה היה

אלתי'רא אברם אנכי מגן לך

ברומניה שבין שתי מלחמות העולם, פעלה רשת פתי חרשת ליצור משקאות חריפים. באותם ימים, גבה השלטון מס מיחד לאוצר המדינה, בהתאם לכמות המשקאות שבית החרשת יצר. המס היה גבוה וקשה מנשא, ורבים מהיצרנים היו מדווחים על כמות קטנה מהאמת, כדי להקל בגבה המס. אולם פקיד המכס התקינו שעונים מיוחדים על כל הדודים, בהם נרשמה הכמות המדויקת. אחד מבעלי הרשת, היה יהודי ממלח בשם יוסף, שעשה מעשה לא ראוי. הוא הצליח להפעיל מנגנון סודי שהזיז את מחווי השעונים אחורה וכך עלה בידו להקטין באופן נכר את כמות המשקה שדווח בשעונים והזרים רווחים עצומים למנהלי הרשת. תחילה היה זה סוד פמוס, אולם מטבעם של דברים החל העניין להיות מנת חלקם של פועלי פתי החרשת, אך הם העדיפו להעלים עין ואף נטלו חלק פענין.

לא לעולם חסן. בשנת תרפ"ט, הוקם במדינה מפעל מתחרה ליצור משקאות חריפים. את המפעל החדש פתח אחד מפועלי הרשת, שהחליט להתפטר מתפקידו ולהקים בעצמו בית חרשת זהה. מיד לאחר הקמת המפעל החדש, הניחו פקיד המכס שעונים על הדודים החדשים, אולם המנהל הזיז אף הוא את מחווי השעון אחורה, באותה דרך שהיהודי יוסף היה עושה במפעלו, אלא שהוא עשה את מלאכתו בחפזה ובאידיוקי, ועד מהרה נתפס והאשם באשמה חמורה כמעלים מס. כדי למלט את עצמו מענש, הלשין הלה על יוסף וחבר עוזריו, שנוהגים בן כפר שנים ארוכות ומרמים את השלטונות בקנה מדה גדול בהרבה. ההאשמה היתה כבדה ובדרך נס נודע הדבר בעוד מועד, וספק היה בידי יוסף ועוזריו להמלט.

ששים וארבעה פועלים יהודים נמלטו מתחומי רומניה, והבריחו את הגבול להונגריה ואוסטריה. היחיד שלא עשה כן, היה יוסף עצמו, שהתחבא ברומניה ונדד בדרכים פניו נודד. כשגלו השלטונות כי הנאשמים ברחו אל מחוץ למדינה, דרשו את הסגרתם ולאחר תקופה קצרה נאסרו בכלם תחת מנעול וברית. היחיד שלא נתפס עדיין, היה מידענו יוסף, שעקר האשמה היתה תלויה בו. מפיון שנפוצה השמועה, כי בכנותו של יוסף להמלט לארץ ישראל, החליטו כלם להפיל עליו את הכל, שכן משם לא יעלה בידי ממשלת רומניה להחזירו, וכל הנאשמים שחררו. בהעדר תבת מגורים של יוסף, שגרה המשטרה לכתבת אמו את ההזמנה להתייצב למשפט בעיר קלוז'נבורג, צלום תמונתו הופץ אצל כל השוטרים ועל ראשו הכרו פרס עצום של עשרים וחמשה אלף לירות.

בנדודיו, הגיע יוסף לעיר גרוסורדון ושם התפלל שחירת אצל ה"אהבת ישראל" רבי ישראל מויז'ניץ. בסיום התפלה, פגשו החסיד ר' שואל ליב רוזנברג שהפירו היטב והציע לו להתייעץ עם הרבי ולבקש את ברכתו, אך יוסף חשש שהרבי יצוה עליו להתייצב למשפט. בעודם משוחחים, הובילו ר' שואל ליב הפקח עד לחדרו של הרבי בלי שיוסף ירגיש בכך, וכשהגיעו לשם דחפו אל החדר פשהוא קורא: "אני מבקש שהרבי יאזין לדברי יהודי זה, כי נפשו מרה עליו". הרבי קבל את יוסף ובקשו לספר לפניו את כל תלאותיו. למעלה משעה נדרש ליוסף לספר את הצרה הגדולה שמעיקה עליו ולאחר ההרהור אמר לו הרבי: "עצתי היא, שמחר בבקר תתייצב בפני השלטונות והקב"ה יעזר לך". תחילה לא מצא הדבר חן בעיני יוסף והוא התמרמר והביע את פחדו שמה שישארו יכניסוהו לבית הסהר, אולם הרבי הסביר לו שעדיף לו להתייצב למשפט מאשר לנדוד כל ימיו, עד שבסוף יתפס ואז גורלו יהיה מר שבעתים. עוד באותו לילה הגיע יוסף לעיר קלוז'נבורג, כדי להתייצב בבית המשפט. בטוח היה, שמיד עם ירידתו מהרפכת ותפסוהו השוטרים כדי לזכות בפרס הגדול, אולם לתמהונו הסתובב ברחובות ואף אחד לא העיף לעברו מבט. מיד עם בקר, התייצב יוסף בבית המשפט כשבידו הזמנה שנשלחה לפניו למעלה משנה, וטען שעד עתה לא היה בידו כסף לנסיעה. הקצין ששמע את דבריו כעס ואמר: "עד שלא אראך מובל באזקים, לא אקבל אותך". לאחר התערבות עורך דין, נאות' הקצין לעצור את יוסף, אך לבסוף שחררו למרבה הפלא ואמר: "מפיון שאני רואה שאתה איש נאמן ובעצמך באת להתייצב למשפט, אני משחרר אותך בתנאי שמדי יום תבוא להתייצב אצלי, עד שנעמדת למשפט", ובדברו העניק לו אשור וציאה. עם יציאתו, נעצר יוסף בידי שוטרי חרש שדרש ממנו להתלוות אליו, אולם יוסף מהר להציג בפניו את כתב השחרור והלה התאכזב על הפרס הגדול שהפסיד.

עברו שלשה חדשים ויוסף עמד למשפט. כלם הזהירו אותו שעדיף לו להודות באשמה, אולם הוא טען בלי פחד שאינו יודע כלל במה מאשימים אותו. לטענתו, בכל התקופה בה האשם במעילה, שהיה בקרים לשם הבראה ממחלת ראותיו, ואף הציג אשור מקורי של פרופסור מפרס שיעיף לו לנסע להרי טאטרה שבסלובקיה לרפוי. האשור היה אמת, כי יוסף סבל מראות לקיות והתייעץ עם פרופסור זה, אלא שסופו של דבר לא נסע להרים והתרפא מתזונה נכונה ועבודה קלה. הפרופסור הזמן אחר כבוד אל בית המשפט והוא אשר את דברי יוסף, ומאידך העידו פועלים כי יוסף שהה באותה עת בבתי החרשת. יוסף נתקר שעות ארוכות, אך עמד על דעתו בגבורה. המשפט נערך כשבעים יום ונחקרו בו כמאה וחמשים עדים. למרות שכלם הכירו את יוסף ועבדת מעשיו היה סוד גלוי, לא הצביע עליו אף אחד מהעדים. בחלף המשפט הארץ, השמע גור הדין, כמעט כל הנדונים נקנסו בסכומים גבוהים. למעט איש אחד. נחשתם נכון. יוסף היהודי יצא נקי וזכאי לחלוטין, בזכות ברכתו של הרבי.

מאורות

הצדיק רבי נחום קפלן מהורדנא זצ"ל ליום ההולולא ח' במרחשון תר"מ

מאנשי הסגלה שבלטיטא בדורות הקודמים, צדיק נשגב ובעל חסד נפלא, ענוהו ושלל כרך, גאון מכלל ותומק תורה. ה"חפץ חיים" הסתופף בצלו בימי שחרותו, וכך ימיו העריצו והתדבק בו. אביו היה איש תמים וירא אלקים, אך מרב עניותו לא עלה בידו לשכר לבנו מלמד, עד שאחד מחשובי הקהל בעירתו הכניסו לבית מדרשו, משכל מחסורו עליו. בזמן קצר התגלה הילד כעליו נפלא, והשלים מהר מה שהחסיד בשנותיו הראשונות. בחל כבודו, וכאשר כבדוהו יותר מדי בישיבת וולוז'ין, עבר לקבוצה ושם למד בפרישות שנים אחדות. לאחר שחזתו השתקע בעיר הורדנא עקב עלילה, הלה בעקבותיו ושם המשיך לשקד בתורה, אף לאחר שחלה, נאצר עליו המלוד בעיון מפני חלשתו. התמנה לשמש חברת ש"ס, משרה בה החזיק עד מותו וסרב להתהדר בכתר הרבנות. הרביץ תורה לרבים ובפרט לבני עניים שמהם תצא תורה ומסר נפשו למענם.

תפלתו היתה בגיל ורעה, למודו בהתמדה נפלאה ומדוהיו נאצלות, אולם ביותר התפרסם בזכות עסקנותו לרוב מצוה והסכומים האדירים שאסף וחלק לאלקמנות ויתומים. לעצמו לא נטל אפלו פרוטה והמשיך במעשיו למען האלת למרות חלשתו וסורי גופו, ולמרות האסונות הגדולים שסבל בשמרו עליו עשרים ילדים, רחמנא לצלן. שמו נשא לתהלה בפי יהודי ליטא ונדולי דורו העריצוהו על מעשיו הכבירים, ואף הנכרים כבדוהו וספרו בשבח מעשיו הטובים.

יוסיף דעת

בפרשתנו מסופר על הגר שפחת שרי. נישואיה לאברהם ולדית בנם ישמעאל. כשברחה הגר מפני העינוי של שרי, התגלה אליה מלאך ה' ואמר לה שהיא תלך בן ותקרא שמו ישמעאל, כפי שמע ה' אלייך. בפרקי דרבי אליעזר כותב עוד, שהשם ישמעאל הוא גם על שם שעתיד הקב"ה לשמוע את אנקת בני ישראל, מפני הצרות שעתידין לעשות בהם בני ישמעאל באחרית הימים, כפי שאנו רואים בימינו וה' יגאלנו בקרוב. מובטחים אנו שהגאולה תחיל בניסילת בני ישמעאל, כפי שבעל התוהם מצא לכך רמז נאה בפרסוק שבאמר על ישמעאל: עלפני כליאחיו נפל, בסוף פרשת חיי שרה, ומיד סמוך לו: ואלה תולדות יצחק בן אברהם, בתחילת פרשת תולדות, "לומר כשיפול ישמעאל באחרית הימים, אז יצמח בן דוד שהוא מתולדות יצחק".

מלאך ה' התנבא עוד להגר ואמר לה על ישמעאל שהוא יהיה פרא אדם, ידו בכל ויד כל בו. ביאר הספורנו, כי 'פרא' הוא מצד אמו הגר המצרית, ו'אדם' מצד אביו אברהם אבינו ע"ה. פלא הוא, שהגרים המסתפחים לעם ישראל בכל הדורות, רובם הם מעשיו ולא מישמעאל, והחיד"א מביא בשם תלמידי האר"ל סיבה לכך, כי עשוי היה בעמי ובהק ולכן הועיל לו שיצאו ממנו גרים, אולם ישמעאל נולד מהגר הנוכרית, ויש שמביאים טעם נוסף ע"פ הוזהר, כי עשוי נולד מיצחק שהיה מחול בנו של אברהם המחול, אולם ישמעאל נולד מטומאת ערלה ואין בו קדושה ולכן לא מביאים גרים מבני ישמעאל. כידוע, נוהגים הישמעאלים לעלות אל העיר מכה, שם עומדת האבן השחורה (הכעב" = קובייה), שבמימיונם נבנתה על ידי אברהם ובני ישמעאל, ולמעשה היא כנראה חלק של מטאוריט (כוכב נופל) ולו השתחוו הערבים בתקופה שהיו עובדי אלילים, וכתב הרשב"ץ, שההגינה שעושים בעלייתם לשם היא דוגמת העלייה לרגל להבדיל, וכדי לחזק באמונת מרזוקים שהיתה בקראת אבנים, וכאמונת פער שהם כורעים ראשם ומגביהים אחוריהם.

שואב המים הנסתר

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש

וגם אתהגוי - והנכון בעיני, הוא כי כל האמות חביבו לענש על כל העונו והצער אשר ירעו לנו, והחוקרה מעקרא אינה צודקת, כי האמות טעם אשר יענונו הוא לצד הבדלתנו מהם וקיום המצות אשר אנו מקיימים, וצא ולמד אם היו ישראל עובדים לטלה והיו לעם אחד במצרים לא היו המצריים משתעבדים בהם והיו באחיהם המצרים, וכן בכל אמה ואמה אשר השעבד ישראל ורעה הטעם הוא לצד היותנו נחלת שדי:

ביום ההוא פתתי - הנה יש לתמה אך טח מראות עיניהם של הממאנים להאמין בגדלתנו ומעלתנו השתדלה לבא, כי מקרא מלא דבר הכתוב שפרת ה' ברית עם אברהם אבינו עליו השלום לתת לזרעו עשרה אמות, ועד עתה לא מצינו שנתן ה' לישראל אלא שבע אמות ונשארו שלש אמות, ואיך יאמרו העצמות היבשות אברהם תקנת נחלתנו ושבועת ה' מגדתם, וגם השבע שנתן ה' לא בלם באי לפרק התקבל ובעונותינו עבדים משלנו בננו, ועשה ה' ככה לרמו מדה כנגד מדה כשם שאנו עבדי ה' ואין נכניענו לו ויהפוך עבד מורד ברבו גם כן יבואו עבדים שלנו וימרונו בננו. ועוד יש לאלוה מליו לקים בריתו:

והיה שמך אברהם - ונראה להיות שערך בנים של אברהם הם אשר תוליד לו שרה, דכתיב כי ביצחק וגו', ואברהם אבינו עליו השלום ידע זה ברוח הקדש כי ישמעאל אינו אלא ברורי פסלתו של יצחק, ונראה במזל כי עקר זרעו לא יצא לעולם, כי מן הסתם לא יגיד המזל אלא על איש עם בת זוגו, ולזה אמר אברהם אינו מוליד כי לדת ישמעאל אינו לדת, באומרו כי ביצחק יקרא לך זרע, ובה יתישב למה פתשבת ה' אליו הזכיר שרה, כי היא עקר לדת אברהם:

מגדולי תלמידיו של ה"ש שלום" מבלו, היה רבי שלום מקמינקא, שהסתלק ב' במרחשוון. הוא נודע בצעירותו כעלוי ורבי עזריאל הורביץ מלבלו, המפרסם בכינויו 'ראש הפרזל', התפעל ממנו עוד בנעורו. רבו ה'שר שלום' אמר עליו פעם, שיש לו את נשמת הגר"א מוילנא.

יום אחד, פנה ה'שר שלום' לתלמידו ואמר לו, כי בימיהם יש נשמה אחת קדושה שירדה לעולם וכמותה לא היתה נשמה כזו במשך שלש מאות שנה. הבין רבי שלום שהשעה היא שעת הכפר, והחל להפציר ברבו שיגלה לו מיהו הצדיק הנסתר הלוה, כדי שיזכה לראותו ואף לקבל ממנו דברי סתר. לאחר הפצרות מרבות, הצליח רבי שלום לגלות כי הצדיק מתגורר בעיר לבוב, אלא שלא עלתה בידו לגלות אף לא את שמו ואת מקום מגוריו. "סע ללבוב", אמר הרבי, "ואם תזכה מן השמים, תוכל לראותו בעיניך".

כשהגיע רבי שלום ללבוב, החל לחזר בחתי הנסיונות והמדרשות בתורו אחר כל אדם בעל צורה, אולם כל מאמציו היו לשוא. גאונים וצדיקים רבים נקרו בדרך, אך ביניהם לא היה אותו צדיק פלאי בעל הנשמה הגבוהה והנדידה. באחד הימים ראה רבי שלום, כי מוכר ספרים מציע את מרבלתו בפני הלומדים והמתפללים. בין הספרים, גלה ספר קבלה נדיר שזה מכבר חפץ לעין בו, אלא שהמוכר דרש בעבור הספר סכום גדול של תריסר רינייש. נאלץ רבי שלום להשיב את פניו ריקם, כי לא היה בידו באותה שעה סכום כזה גדול. לאחר ימים מספר, נסה שוב לרכוש את הספר, אך לא מצאיו בין ערמת הספרים. לפליאתו ספר הרובל, כי שואב מים פשוט הוא זה שרכש את הספר וקר המציאות במחירו המלא. כששמע זאת רבי שלום, החל לחשד כי שואב המים אינו אלא אותו צדיק נסתר שבה חפץ לראותו. החל אפוא להתחקור אחר שואבי המים ועמד סמוך לבאר המים שמחוץ לעיר, שם נהגו השואבים להתכנס. עקב רבי שלום וגלה ביניהם אחד שהיה נראה כאדם פשוט, אולם נבר היה פי הוא מתרחק מהאחרים ומבדל מהם בהליכותיו. נסה רבי שלום לעקב אחריו, אלא שהלה הרגיש בקד ונגעם מן המקום בהרף עין.

החל רבי שלום לחקור אודותיו ונודע לו, כי שואב מים זה מתגורר בירכתה העיר, שם שוכר חדר קטן בתוך ביתו של חייט פשוט. שם רבי שלום את פעמיו לביתו של החייט ועשה עצמו כמתענין בהזמנת בגד חדש. כשהחייט היה עסוק בהצגת בדים שונים, נכנס בלאט אל החדר הקטן שפביט וגלה בו ספרי קבלה נדירים וחשובים, וביניהם אותו ספר קבלה שהשואב רכש בתריסר רינייש. מיד כשהבחין החייט בכניסתו של רבי שלום אל החדר הקטן, בקשו לצאת ואמר לו: "פעם אחת נכנס לכאן אדם ללא רשות והחל לעון בספרים. כשהגיע הדין באותו יום וחש שמישהו בקר בחדרו, רגז עלי מאד ובקשי הצלחתי להפיס את דעתו, בהבטחה שהדבר לא ישנה עוד".

באישון ליל, יצא רבי שלום מאכסניתו לכוון בית החייט. מרחוק נצנצה שלהבת קטנה ולאורה עין השואב בספרי הקבלה, אלא שבאשר התקרב רבי שלום אל החלון, כבה הלה מיד את הנר והשכה השתררה. המתין רבי שלום זמן מה עד שהנר נדלק שוב, אלא שמיד כשנסה להציץ שוב, נכבה הנר בשנית והוא נאלץ לעזוב את המקום. בלבו של רבי שלום גמלה ההחלטה להגיע שוב עם בקר, אולם לאצבתו ספר לו החייט בהגיעו, כי מיד עם עלות השחר קם הדייר שבביתו, ארו את כל חפציו וספריו ויצא מביתו לבלי שוב. הצטער רבי שלום שלא זכה לשוחח עם הצדיק הנסתר, אולם התנחם בקד שלפחות זכה לראותו.

עברו שנים רבות, ואל העיר צפת הגיע חסיד מפלג בשם רבי גבריאל טשאק, הוא היה מחסידיו רבי נפתלי מרופשיץ, ולאחר הסתלקות רבו נסע לרבי אורי מסטרליסק שברכו לזכות לקבל את פני המשיח, ולכן נסע לארץ ישראל כדי להקביל פניו בתחומי ארץ הקודש. לעת זקנה נשרו שניו, ובדרך גם החלו לצמח מחדש. נפעם רבי גבריאל מכד וספר ללידידו על הברכה שזכה מרבו, אך לאחר מכן נכלא בעליה שקרית. מרב צערו החל להרהר, כי יתכן שעליו לותר על הברכה שברכו רבו ובלבד שיזכה לצאת ממאסרו כדי להמשיך לעבוד את ה' בשמחה. תוף כדי הרהוריו שחרר מפלאו, והבין כי מעשה שטן היה בדרך כדי לגרם לו לותר על הברכה, אותה הפסיד פנאיה בגלל שגלה זאת לחבריו.

כשהזתו של רבי גבריאל בצפת, ראה יום אחד אדם שהיה נראה כאיש פשוט אולם אור עלאי נגה על פניו האציליות. התקרב אליו רבי גבריאל ונסה לתהות על קנקנו, אלא שהלה דחהו ואמר: "בצעירותי ברחתי מהעיר לבוב, כשראיתי שהרב מקמינקא עוקב אחרי. עתה זקנתי ואין בדי בח לברח מפאן, אבקש ממך להניח לי ולא להתחקור אחרי, כי קשתה עלי המנוסה".

היה זה הצדיק הנסתר שרבי שלום בקש להפיר ולא עלתה בידו, מאותם הצדיקים הנסתרים ששתלן הקב"ה בכל דור ויבוכותם מתקנים העולם.

דברי הימים

בט' במרחשוון ה'פ"ח, נסתלק רבנו אשר ב"ר יחיאל, הרא"ש. אביו היה בין חסידיו אשכנז הראשונים והיה צאצא של הראב"ן, מגדולי הראשונים. הרא"ש למד מפי רבי מאיר מרונטנבורג, ולאחר שרבו נכלא בעלילה שפלה ונדרש בעבורו כופר עצום, אותו סירב רבי מאיר לאשר כדי שלא יאסרו רבנים נוספים כדי להשיג ממנו, נאלץ הרא"ש להגר לספרד. למרות היותו בן עדת אשכנז, התמנה הרא"ש לראש ישיבה בטולדו והוכר כגדול הדור. פסקיו משמשים כאחד היסודות של השולחן ערוך.

בי"א במרחשוון ב'ר"ח, נסתלקה רחל אמו ע"ה בעת שהקשתה בלידת בנה הקטן בנימין בן יעקב אבינו. רחל נקברה על אן הדרך בבית לחם, בעוד כברת ארץ לבוא אפרתה, וישנו עדויות של למעלה מ-1,700 שנה על מקום קברה המפורסם. המונים נוהרים אל קבר רחל בכל עת מצוא, כדי לשפוך שיח ותחינה לישועת הכלל והפרט, ובייחוד מגיעים המונים ביום פטירתה בי"א במרחשוון.

בי"ב במרחשוון תרע"ג, נפטר רבי יואל משה סלומון, מיקירי ירושלים ומהראשונים אשר יצאו את חומות ירושלים העתיקה וייסדו את שכונת 'נחלת שבעה' בירושלים החדשה. שכונה זו היתה השכונה השלישית מחוץ לחומות, ובאה בעקבות השכונה הראשונה "משכנות שאננים" שנחנכה אף היא בחודש מרחשוון תרכ"א. בניית השכונות החדשות, הוציאו את יהודי ירושלים מן המצר למרחב, לאחר שסבלו קשות בעיר העתיקה מחוסר מקום ומידם הקשה של הישמעאלים, והביאה להתרחבות ירושלים עיר הקודש עד ימינו אנו. מאוחר יותר, ייסד הרב סלומון גם את היישוב "פתח תקווה" והיה גם מראשוני המדפיסים בירושלים.

מטעם

ויקרא בשם ה' (ח.ב.)
תבת ויקרא מפסקת בטעם טפחא / טרחא, כדי להדגיש שאברהם קרא בשם ה'. לעומת זאת, ויקרא בשם ה' שפתוב אצל משה כשירד ה' בענין פרוש שהקב"ה קרא בשם ה' ולכן שם מהברות המלים ויקרא בשם, ומכאן למדו חז"ל שנתעטף הקב"ה בשליש צבור. וראיה לכה, ששם רפוי"ת הבי"ת שבתחלת בשם, כפי הכלל שבג"ד כפ"ת רפה לאחר תבה שמסתימת באותיות יהו"א בטעם מחבר, וכאן דגושה. רבים טועים שם, וכן בתפלה ובסליחות, ומפסיקים לאחר תבת ויקרא, ומחברים בשם ה' יחד, כגון פשוטו של מקרא.

לדע מלע כ"ג ר' יהודה ורעף (טו.י.)
בעל "לחם אשר" מצא כאן רמז לקצור ללות בני ישראל, שלפי נבואת בן הנחשים היו צריכים להיות במצרים ארבע מאות שנה, ומפני שהאבות ידעו מהגזירה והצטער על כך, כלו ימי הגלות במצרים ועשו שנה. ולכן מטעמות התבות לדע מלע בטעמי קדמא ואולא, כי בגלל ידיעת אברהם הקדמו ואולו בני ישראל ממצרים לפני זמנם.

בכל הפרשה אין טעם פזר, שאף שהתפרד אברהם מברכה ואעשה לגוי גדול ועם ישראל נמצא בכל העולם, אין הם מפזרים אלא מאחדים תמיד.

מדגש

המלאך שהתגלה להגר, התנבא על ישמעאל: "והוא יהיה פרא אדם" (טו. יב). כיום משתמשים במנחם פרא אדם בלשון שלילה על אדם שמתנהג שלא כראוי, ואף מצאו רמז בכך שהתאר מקדים לשם העצם שלא כרגיל בלשון הקדש, מפני שאצל הפרא העקר אצלו השליכה עד שהפרא הופך לשמו העצמי והאדם לשם התאר, כמו שאומרים בהמה בצורת אדם, או לשם פשט המקרא הוא לחיוב. המלאך מתנבא להגר שישמעאל יהיה בחרות והפשיטות כנאמר "עיר פרא אדם ויולד", שיגור במדבר ולא יהיה נתון למרות ובעלים, וכן משמע מרש"י: "אוהב מדבריות", ויש גם מפרשים שהוא מלשון פרות, כי הבטיח לה המלאך שתראה מישמעאל גנים, וכן הבטיח ה' לאברהם: "ולישמעאל שמעתיך, הנה ברתני אתו והפרתי אתו והרביתי אתו במאד מאד".

ממלה

במלחמת העולם הראשונה, נאלצו יהודי גליציה לנדוד מביהם מחשש הפצרות. בתוכם היה גם רבי יששכר דב מבלז שהתישב בעיר מנקטש יחד עם מאות מחסידיו ובתוצאה מהך התעוררה בעיר מחלוקת קשה. כששאלוהו, מדוע התישב דוקא בעיר כה גדולה, השיב: "מצינו שאברהם אבינו אמר ללוט, 'הפרד נא מעלי', ומדוע לא הציע אברהם ללוט להשאר במקומו והוא יבך למקום אחר? אלא שאברהם אבינו לא יכול לגור בכל מקום, שהרי יזוק הוא לבית מדרשו, לשוחטו, למקוהו, לתלמודו תורה ועוד, אבל הרשע יכול לגור בכל מקום..."

לאחר נשואיו של ה"צמח צדק" מליובאוויטש, התעניין וקנו בעל התניא היכן עתיד הוא להפקיד את דמי נדניו, בסך אלפים רבל כסף. ספר החתן, כי בדעתו להפקיד את הכסף בידי עשיר מבלז, כדי שהלה יעסק בכספו במסחר ויוסיף לו רוחים הגונים, אולם הסב הצביע על קפת מעות ארץ ישראל שעמדה על שלחנו ואמר: "אם רוצה אתה עצה טובה, הכנס את מעותיך פאן". חשב הנכד כי הסב מתלוצץ עמו ולא יחס תשובות מרבה לדברים. לא עברו ימים מרבים והעשיר הפסיד את כל עסקיו ויצא נקי מכל רכושו, לרבות כספי נדניו של ה"צמח צדק". אמר לו בעל התניא: "בוא וראה. אלו היית נותן את הכסף לצדקה, היו לך גם כן בעולם הבא ופירותיה בעולם הזה. עקשו אין לך לא זה ולא זה".

רבי יצחק מוורקה ראה פעם את אחד מחסידיו, שהיה עשיר מבלז אף קמצן גדול, כיצד אוכל הוא לחם צר ומים לחץ. הוכיחו הרבי וצוה עליו לאכל ולשתות כראוי, בהתאם למדת עשרו. התפלאו החסידים והרבי הסביר: "לא לעשיר זה אני דואג אלא לעניים. אם יאכל אנוהם פטומים, יעניק לעניים לפחות לחם גבש. אוכלם אם יאכל לחם יבש, יותיר לעניים אבנים בלבד..."

רבי מנחם קליש מאמשינוב נכנס פעם לעשיר אחד, והתחיל לבקש ממנו לרחם על קרובו העני ולעזמו לו בשעת דחקו. סרב העשיר ואמר: "מה לי ולו? והרי קרבת משפחתו רחוקה ממני". וסלח לו מר" אמר לו הרבי, "האם מתפלל אתה תפלת שמונה עשרה מדי יום? התרעם העשיר ואמר: "בודאי, מתפלל אני שלש פעמים ביום ומזכיר אני את זכותם של אברהם ויצחק ויעקב". שאלו הרבי: "ומתי היו אבותינו? השיב העשיר: "לפני כמה אלפי שנה". הוכיחו הרבי: "נדמה לי שרק רחוקה היא של אבותינו לפני כמה אלפי שנים, ועדין נשען אתה על זכותם. ודאי צריך אתה לכלכל את קרובי הרחוק". נכנסו הדברים אל לבו של העשיר וחלץ את קרובו מעניו.

רבי נחומקה מהוורדנא, היה מגדולי בעלי הצדקה בדורו. כל ימיו היה מקתת רגליו לאספ מעות לצדקה, על אף חלשתו וחליו בערב ימיו. פעם אחת הלך באישון לילה לצרכי צדקה ובדרך נפל מרב חלשה. שכב וננח בסיפוריו עד שעגלון יהודי שעבר בדרך, הרימו והצילו. רצה העגלון לקחתו לביתו, אך רבי נחומקה ביקש לרדת ולהמשיך בדרך. התפלל העגלון ורבי נחומקה הסביר: "אם הייתה לך עסקו איזו עסקה שמכניסה רוחים, היית נוסע בשעה כזו?" השיב העגלון בחיוב, "והרי משפחה עם כמה נפשות תלויה בי". חנך רבי נחומקה ואמר: "והרי הדברים קל וחסר. אם אתה שרק משפחה אחת תלויה בך, כך, אני שמשפחות רבות תלויות בי, על אחת כמה וכמה..."

בלילה קר אחד, בא אורח לביתו של רבי נחומקה מהוורדנא ובקש ללון אצלו. לא סרב רבי נחום לארחו למרות ביתו הקטן, והציע לו את מטתו שלו. הבקר האיר, והאורח נעלם יחד עם מעילו של רבי נחום. כשהגיע רבי נחום לבית המדרש לבוש בגד קרוע, הבינו בלם שמעילו נגנב וכמה מיושבי בית המדרש נזכרו, כי זמן קצר קדם לכן ראו הלך אחד לבוש במעילו של הרב. בקשו לרדף אחריו אך רבי נחום עכב אותם ושאל: "האם הנגד היה כמדתו של החלף?" ענו הרואים: "כמדתו ממש, אפילו לשמו נזכרו". נענה רבי נחום ואמר: "איש זקן הוא החלף, עני ואביון. עולל הוא להצטנן חלילה וטוב שהמעיל הוא כמדתו, השאירוהו אצלו".

הושלמה הסדרה שכבשה את בתי ישראל

בפעם החמישית להתחיל מבראשית

בכרך א
בכרך ב
בכרך ג
בכרך ד
בכרך ה

ספר מלא וגדוש בסיפורים, עובדות, פרפראות ופנינים מחולק לפי פרשות השבוע והמועדים לעונת רחמי חיים ומלכוד ימי חמישי מבינות הספרים המובחרות

אל רבי מנחם מנדל מרימינוב בא פעם עני בן טובים ובקב לפניו את מצבו הקשה ודלותו המכפירה. נכמרו עליו רחמיו של הרבי והוא נתן לו תנינה הגונה של ממש. אורו פניו של העני והוא יצא מביתו שמת וטוב לב, אוכלם מיד לאחר מכן קראו הרבי טוב ונתן לו מתנה נוספת. התפלאו החסידים והרבי הסביר: "כשבא העני ושפך לפני את עצרו, נכנסו הדברים בלבי ומרב רחמים עליו נתתי לו תרומה הגונה. יוצא אפוא, שאת הכסף נתתי בגלל רחמים ולא בגלל מצות הצדקה. לפיכך חזרתי ונתתי לו, כדי לקיים מצות צדקה בהלכתה".

"ויצא את החוצה ויאמר הבטנא השמימה וספר הכוכבים", הגביה הקב"ה את אברהם מעל המזל לרמוז לו, שגם בניו יהיו למעלה מן המזל והנהגתם תהיה בהשגחה פרטית מחוץ לדרך הטבע (חידושי הר"ם)